

A HARRIS—WELLS-FÉLE HARÁNTVONALAK ELŐFORDULÁSA ÉS MEGOSZLÁSA MAI LAKOSSÁGON

Írta: BUGYI BALÁZS

(Fővárosi Tanács Ganz-MÁVAG Üzemi Rendelőintézete, Budapest)

A hosszú csöves csontokon, a diaphysis-epiphysis átmenet területén az ún. metaphysisben gyakoriak a csont tömörülésével járó harántvonalak, amelyeket első tanulmányozójukról Harris-féle vonalakként tart nyilván az orvostudomány. A Harris—Wells-féle vonalak (a továbbiakban HWV) előfordulá-

1. táblázat

A Harris—Wells féle vonalak (HWV) előfordulása és megoszlása ma élők tibiájának alsó harmadában

Tabelle 1. Vorkommen und Verteilung der Harris—Wells'schen Linien (HWL) am unteren Drittel der Tibia der lebenden Population

Életkor (évek) Lebensalter (Jahre)	15—20	21—30	31—40	41—50	51—60	61—70	71—x	Összesen Zusammen
<i>A vizsgált egyének száma és kor szerinti megoszlása — Zahl und Altersverteilung der untersuchten Personen</i>								
♂♂	50	95	109	80	28	9	3	374
♀♀	12	58	71	55	22	6	2	226
<i>A személyek száma, akiknél HWV előfordult — Zahl der Personen, bei denen die HWL vorhanden ist.</i>								
♂♂	10	41	58	10	5	0	0	124
♀♀	4	15	41	18	2	0	0	80
<i>A HWV-ak száma — Zahl der HWL</i>								
♂♂	22	63	166	13	5	0	0	269
♀♀	8	30	98	9	4	0	0	149
<i>Az egy személyre eső HWV-ak száma — Zahl der auf eine Person zufallende HWL</i>								
♂♂	0,44	0,66	1,52	0,16	0,18	0	0	
♀♀	0,66	0,52	1,38	0,16	0,18	0	0	
<i>A HWV-at felmutató egyéneken az egy egyénre eső HWV-ak száma — Vorkommen der HWL bei den Personen, die zumindestens eine HWL haben</i>								
♂♂	2,2	1,5	2,9	1,3	1,0	0	0	
♀♀	2,0	2,0	2,4	2,0	0,5	0	0	

sát és megoszlását a csecsemő- és gyermekkori megbetegedések meghatározására paleopathológiai értékelésként CALVIN WELLS használta fel az általa vizsgált angliai történeti idők előtti, valamint korai középkori anyagon. WELLS eredeti eljárását — vele egyetértésben — ma élő lakosságra adaptáltuk. Előírásának megfelelően a HWV előfordulását a tibia alsó harmadáról készült röntgenfelvételeken vizsgáltuk. A röntgenosztályunkra traumatológiai indokolással beutalt serdülő és felnőtt betegeinkről készült kétirányú boka-röntgenfelvételeken kerestük e transversalis scleroticus vonalak előfordulását.

E vonalak a ma élő lakosságon is rendszeresen kimutathatók és diagnosztikailag felhasználhatók (CAFFEY 1950). Csoportos vagy kollektív értékelésre azonban tudomásunk szerint eddig csak C. WELLS vizsgálatai során került sor.

A HWV előfordulásának gyakorisága — táblázat — azokon az egyéneken volt a legnagyobb, akik a II. világháború idején születtek, vagy akkor voltak kisgyermekek, és így táplálkozási hiánybetegségeknek fokozott gyakorisággal és súlyossággal voltak kitéve. Azokon az egyéneken, akiken e vonalak többszörösen is előfordultak, gyakran láthattuk, hogy a HWV nem volt teljes, és hogy csak nyíl- vagy oldalirányú felvételen látható. Így a HWV megítélése még élő anyagon is különös gondosságot igényel. Hatvan éven felüli egyéneken a HWV már nem volt látható.

A tibia alsó harmadáról készült kétirányú röntgenfelvételen tehát a HWV kimutatható, és élőkön is jól értékelhető. Előfordulásuk gyakorisága, a vonalak megoszlása a történeti anyagon észleltekkkel megbízhatóan összevethető.

IRODALOM

- BUGYI, B. (1972): Beitrag zur Beurteilung der Kindermorbiditätsverhältnisse anhand der Harris-Wells'schen transversalen Knochenlinien an lebender Population. — *Prophylaxis* 33—36.
- CAFFEY, J. (1950): Pediatric X-ray diagnosis. A textbook for students and praction of pediatrics, surgery and radiology. 2. kiad. — The Year Book Publishers Inc., Chicago. (A HWV vonalakra vonatkozó részletes klinikai megbeszélés és irodalom a 231—621. oldalakon található).
- HARRIS, H. A. (1933): Bone growth in health and disease. — Oxford University Press, London.
- WELLS, C. (1967a): Diagnose 5000 Jahre später. Krankheit und Heilkunst in der Frühzeit des Menschen. — Gustav Lübke, Bergisch-Gladbach.
- (1967b): A new approach to paleopathology: Harris lines. — in BORTHWELL, D. and SANDISON, A. T.: Diseases in Antiquity. A survey of the diseases, injuries and surgery of the early populations. — C. C. Thomas, Springfield. 390—404 old.

ÜBER VORKOMMEN UND VERTEILUNG DER HARRIS—WELLS'SCHEN TRANSVERSALEN KNOCHENLINIEN AN LEBENDER POPULATION

von

B. Bugyi

C. WELLS entwickelte eine Methode zur Beurteilung der Säuglings-, Kinder- und Jugend erkrankungen am historischen Knochenmaterial anhand der röntgenologisch am Röhrenknochen — vor allem an der Tibia — bestimmbaren transversalen sklerotischen Linien (Harris—Wells-Linien = HWL). Wir haben an über 600 15—80 Jährigen Patienten unserer Poliklinik das Vorkommen und die Verteilung dieser HWL des unteren Drittels der Tibia röntgenologisch bestimmt. In unseren Untersuchungen haben wir in allen Einzelheiten die originelle Methode C. WELLS angewendet. Die zahlengemässen Befunde sind als Vergleichsmaterial mit dem frühgeschichtlichen und mittelalterlichen Knochenmaterial C. WELLS best zu vergleichen.

A szerző címe: Dr. BUGYI BALÁZS
Anschr. d. Verf.: 1053 Budapest, Ferenczy István u. 18. II.